

929.2 Basaraba

DINĂSTIA NAȚIONALĂ A BASĂRĂBILOR

DINĂSTIA NAȚIONALĂ A HOHENZOLLERNILOR

B 146662

↑ 12114x91 B0FL0

ferdinant

DE

CONSTANTIN V. OBEDEANU

723 486 196

409/17

46/660

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII

BUCUREȘTI

COTA

W 481 814

136/06

B.C.U. Bucuresti

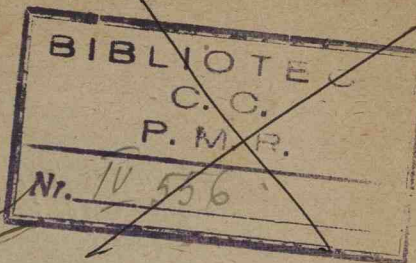

C20061046

Ex libris meis
ex. Petruș

5/VII/1921

Giurgiu

PRECUVĂNTARE

Cine va scrie în viitor, istoria contemporană a României-Mari, când va ajunge la capitolul unirii tuturor Românilor, nu va putea să-l descrie fără ca să nu facă o paralelă între cele două mari conștiințe ale neamului: **Voevodul Mihai-Viteazu și M. S. Regele Ferdinand I.**

Aceștia, dintre toți Principii românismului au isbutit să realizeze «visul cel de aur» al poetului, aspirațiunile supreme ale neamului: «unitatea națională». Ei s'au întâlnit la un același gând. După cum domnia lui Mihai-Viteazu a fost scrisă de atâtea pene strălucite ale literaturii române și chiar străine, și faptele sale apar din zi în zi mai mari, tot așa și domnia glorioasă a Regelui Ferdinand va fi scrisă în opere mari și frumoase și generațiunilor viitoare, faptele sale, l'i se vor părea din ce în ce mai mari. Până atunci însă, noi, care avem un cult pentru istoria noastră națională și care suntem un umil ucenic al ei, ne am propus — ca în vederea marilor serbări dela Alba-Iulia, ale încoronării «Regelui tuturor Românilor» — să deschidem din acest mare capitol al istoriei unirii, întregului neam românesc.

Această pagină — a unirii tuturor românilor — negreșit va fi, cea mai strălucită, din istoria noastră militară și politică.

Morografia de față însă, nu este decât o anevoioasă încercare, unde am căutat să arătăm, cum doi Principi ai noștri, la interval de trei secol, au fost inspirați de o aceeași însuflețire. Unul, din dinastia noastră pământeană, a Basarabilor, care a condus cinci veacuri destinele acestor țări, și altul, dintr'o ilustră casă domnitoare din apus, a Hohenzollernilor, care prin faptele ei mari, săvârșite pe pământul nostru, a devenit și ea, o dinastie a noastră națională.

CONST. V. OBEDEANU

**Proiect pentru noua stemă a țării,
propus de noi.**

La actuala stemă a țării, prin faptul că vechiile teritorii românești au revenit la patria mamă, urmează ca să'i se adauge și stemele acestor teritorii. Moldova mărindu-se cu Basarabia și Bucovina trebuie să-și păstreze tot vechea stemă de până acum, Capul de „Bour” (Zimbru) căci acesta eră stema întregii Moldovii de pe vremea și a lui Ștefan-cel-Mare și a toți Mușățeștilor, când Moldova eră ca și azi, formată din Moldova propriu zisă a vechiului regat și din Basarabia, de la Prut la Nistru, și Bucovina întreagă, așa dar pentru Moldova urmează ca stema, să rămâe neschimbată pe armele țării. Pentru Muntenia, Dobrogea și Oltenia iarăși. căci ele au

rămas aceleași ca pe vremea Basarabilor care stăpâneau până la Marea Neagră, cu Silistra împreună (Durostorul).

Așa că modificarea stemei, țării nu rămâne să se facă de cât pentru Transilvania.

Credem că stema cea mai potrivită a Ardealului care reunește în sine, Transilvania, Maramureșul și Banatul —ce ar urmă să se introducă în actualele arme ale țării, ar fi vechea stemă a lui Mihai Viteazul.

Se știe că Mihai-Viteazul în urma intrării sale eroice la Alba Iulia s'a încoronat cu titlul de Domn al Munteniei, Moldovei și Transilvaniei, El bate monedă de aur în această calitate și-și face și o stemă a țării (ceia de pe coperta acestei cărți). În stema sa. se vede pentru Muntenia, Aqvila romană, pentru Moldova capul de Bour, și pentru Ardeal cei doi Lei dacici afrunțați, cu spada în pal (vertical) în ghiare, și urcați pe șapte munți. Explicația ar fi că : munții fiind vechea stemă a regilor maghiari, Mihai a pus Leii dacici pe ei, să arate originea Transilvaniei, care nu a depins de la puterea maghiară, ci dacică la obârșie, și le-a pus în ghiare spada, ca să arate că prin putere și luptă s'a emancipat. Stema lui Mihai ne este conservată azi pe două hrisoave domnești dela El, și anume : hrisovul dela 1598, 27 Mai, al episcopiei Buzăului, și hrisovul din 1600, 27 Iulie, al mănăstirii Bistrița (ambele la arhiva Statului), date în calitate de Domn al Munteniei, Moldovei și Transilvaniei.

Așa dar, a se introduce în actuala stemă a țării, pentru Transilvania, stema lui Mihaiu Viteazu, ar fi conform și cu tradițiunea noastră istorică, și în acelaș timp un omagiu, care s'ar aduce memoriei marelui Voevod.

Noi am propus acest proiect de mai sus, pentru noua stemă a țării, onor. comisiuni însărcinată cu studierea modificării stemei țării.

CAPITOLUL I.

Formarea naționalității române, originea numelui de Român sau Valah

ȚARA — ROMANEASCĂ, TERITORII

Strabone în antichitate privind Galia, o fericita din cauza admirabilei sale pozițiuni geografice și a climei temperate, căci o țară udată de atâtea râuri formând bazine, și o țară având ca hotare naturale, munți și ape, nu poate decât fi favorizată de soartă, de aceea și Strabone îi prevede un mare viitor.

Dacă ne uităm însă pe harta Daciei, care ca și Galia erea de obârșie latină, vedem că și această țară a avut tot norocul Galiei, căci și ea este brăzdată de multe râuri ce-i formează basinuri, ca: Prutul, Siretul, Oltul, Jiul, Sameșul, Mureșul, Crișul ce temperează zonele climaterice. Are ca hotare naturale ape întinse ca, Thisa, Nistru și Dunărea, și munții Carpați care înăuntrul ei formează un triunghi ce-a servit adese-ori de adăpost pentru păstrarea naționalității noastre la invaziunile barbare.

Formarea și păstrarea naționalității române în Dacia dacă însă a fost favorizată prin pozițiunea ei geografică, pe atât a fost de tulburată din cauza

evenimentelor istorice, căci deseale năvăliri barbare i-a împiedicat dezvoltarea în mod normal, amestecându-i naționalitatea și obiceiurile. — I-a trebuit deci o energie sufletească mult mai mare și o conștiință națională încordată ca să poată străbate această perioadă de invaziuni care a ținut secolii întregi pentru ca să-și păstreze această naționalitate cu toate bogățiile ei, limbă, obiceiuri, și legi.

Cel d'întâi popor despre care istoria ne menționează că a locuit pământul pe care trăim noi Români astăzi, este poporul scitic.

Părintele istoriografiei, Herodot, ne spune că pe la anul 513 înainte de Hristos trăia în aceste regiuni, Sciții, un popor de rasă mongolică¹⁾ și că țara ocupată de dânșii, se numea «Sciția».

De la această dată până la anul 106 când Traian coloniză această provincie, Herodot și toți istoricii din vechime ca, Amian Marcelin, Constantin Porphyrogenitul, Plinu, Tucydide, Dio Casiu, Jordanes, Arrianus, Menandru, Ptolemeu, Horațiu, Xenophon, Plutarc, Ovidiu, Virgiliu, Caesar și alții, în operele lor; ne spun că după Sciți au început năvălirile barbare ale Agatirsilor, Neurilor, Androfași, Melanchlenii, Geții, Dacii, Trigeții, Iasigii, Sarmații, Metanasci, Tribalii și Misi.

De la anul 106 până la venirea Slavilor în Europa secolul al VI-lea d. Hr., istorici de mai sus la care mai adăogăm numele lui Capitolinus, Zonaras, Choniates, Patricius, Rufus și alții, ne spun că au mai venit în Dacia, Romanii, Geții Hunii, Gepizii și Avarii.

Ear din secolul al VI-lea până în al XIII-lea, data întemeierii statului român, afară de mulți din autorii de mai sus, la care se mai adăogă încă numele lui Ravenat, Pertz, Einhardi, Anna Comnena,

1) Vezi în Cartea IV reprodus în ist. rom., Xenopol vol. I. pag. 27.

Nichefor Gregoras Cinamus, Archidiaconul Thomas, călugărul Rogerius, Katona, Gebhardi, Thurocz, Enghel, Eder, și toți cronicarii noștri vechi, ne spun că după Avari au venit Sclavonii, Anții, Veneții, Slavonii, Bulgarii, Ungurii, Pecenegii, Cumanii și Tătarii cu care în fine se încheie acest lung calvar al năvălirii barbarilor în Europa și pe care noi coloniști ai lui Trajan i-am suferit de la anul existenței noastre până ce ne-am întemeiat ca stat de sine stătător.

Din aceștia, Sciții neam de rasă eranică, Geții și Dacii popor tracic și de rasă arică, Goții tot de rasă ariană, Avarii de rasă fino-mongolică, Slavii de rasă slavonă, Pecenegii de rasă mongolă, cu triburile lor «Giazicopon» în Muntenia, și «Gyula» în Oltenia, Cumanii de rasă earăși mongolică, au fost aceia care au locuit mai mult și îndelung în țările noastre românești de azi, ei s'au luptat cu căpetenii ilustre ale vremurilor, și anume: Sciții și Geți, cu Darius, care a făcut pod peste Dunăre la îmbucătura brațelor Sulinei, Chiliei și Sf. Gheorghe, Alexandru Makedon s'a luptat iarăși cu Geții, Trajan ce creștase Oltenia, s'a luptat la anul 101 cu Dacii, care erau tot atât de cruzi cu dânsul ca și Iasigii din anul 15 înt' de Hr. și 6 d. Hr. cu strămoșii săi, după cum îi cântă poetul Ovidiu ¹⁾.

Din aceste năvăliri, trei au lăsat urme și au contribuit la formarea naționalității noastre, după cum atât de magistral se exprimă A. D. Xenopol: Întâi Sciții care s'au absorbit de Geto-Daci, «popoare de rasă «erano-arică» și care au format substratul naționalității noastre, apoi vine poporul Roman, care la rândul său îi absorbî pe Geto-Daci, păstrând numai energia și trănicia vieții lor, așa că procesul acesta al naționalității noastre se bazează pe aceste trei elemente *Sciții - Geto-Dacii - Romanii.* ²⁾

1) În ponticele sale, vezi traducerea în ist. critică a lui Hașdêu p. 216.

2) Vezi ist. Rom. vol. I p. 616.

Slavii însă, șapte sute de ani s'au tot căsnit să desnaționalizeze originea noastră, care rămăsese în efigia ei «latină» și nu au putut, grație acelei energii și trăinicii de viață, de care am vorbit mai sus, dela Geto-Daci și a instinctului de civilizațiune de la Romani.

Posițiunea geografică cu hotarele ei naturale, a fost de mare folos Românilor, căci a contribuit la consolidarea acestei naționalități de la împăratul Trayan, până la 1300, când ne-am simțit destul de tari ca să ne formăm ca stat. Două-spre-zece secole nu am fi putut rezistă dacă nu ereau munții și Dunărea, munții ne-au servit să ne ascundem în codrii lor, dându-ne la viața păstorească, eară Dunărea, s'au s'o trecem și să ne îndreptăm până în Balcani și Pind, s'au să ne servească de apărare.

Poporul roman venind în Dacia ca element absorbant și civilizator, cu legi civile și militare, cu organizațiuni sociale și politice, poporul român care s'a format din această împreunare nu a putut de cât să moștenească acest talisman pe dea întregul. Așa că chiar dacă împăratul Aurelian la anul 270 (d. Hr.) a plecat cu mare parte din coloniști peste Dunăre, în Moesia, din cauza năvălirii Goșilor, Dacia superioară nu a putut rămâne pustie și Ungurii s'o fi găsit goală, fără nici un român, căci o asemenea tehorie este contrară tuturor raționamentelor posibile. De aminteri, întreaga theorie a lui Rössler, care a pledat pentru Unguri a fost răsturnată și toți scriitorii și istoricii s'au raliat cu theoria desvoltată cu această ocaziune de A. D. Xenopol ¹⁾.

Din contra, actul lui Aurelian ne a servit la alt ceva, căci a dat naștere și la un element latin peste Dunăre; Macedo-Românii și Istro-Românii.

2) Vezi opera sa: «răspuns la theoria lui Rössler» tipărită în 1885.

Asupra poreclei noastre de «*Români*» sau «*Valachi*» istoricul Pliniu în istoria naturală, citează pe istoricul *Catone-cel-Bătrân* (234 — 149) cu această frază atât de prețioasă pentru noi: «Nos quoque dicitur barbaros et spurcius nos quam alios opicos appellatione foedunt» (Și pe noi ne batjocoresc, chemându-ne barbari, aruncându-ne o calificare mai moșică decât celorlalți agricultori) Pliniu voea să spună că «*Grecii*» sunt aceia care dădeau Romanilor porecla de «opicus» care în dicționare e tradusă cu cuvântul de prost, păstor. Grecul de sigur comersant din fire se socotea mai deștept decât prostul ăla *de păstor, de agricultor, de țăran*. Căci *Păstor* pe grecește se zice: «βλάχος» = *Vlah* = *Valach*.

Cuma un oraș roman pentru că avea un trib de agricultori. Grecii o numea βλαχία = *Vlachia*.

Istoricul slav, Mikloschih susține că *Vlah*, a designat și pe «*Celți*» și că această denumire a dat'o tuturor popoarelor de rasă latină și slavii nu numai grecii — bizantini.

Simon-Keza cronicarul, menționează despre «*Valahi*» când vorbește de năvălirea Hunilor la anul 375 sub Atila, și zice că la această năvălire eșind toți cetățeni romani din orașele Panoniei, s'au retras în *Apulia*, iar Valahii care erau păstorii lor și coloniile lor, rămaseră acolo (în Panonia)¹⁾.

Cronicarul anonim, notarul regelui Bella al IV-lea al Ungariei, din secolul al XIII-lea, spune că Panonia la venirea Ungurilor (secolul al IX-lea, anul 898) era locuită de Slavi, Bulgari și Valahi. După moartea lui Atila, Romanii au numit țara Panoniei: «*Pășune*» fiindcă turmele lor pășteau acolo²⁾ aceste date cronicarul anonim zice că le-a luat

1) In Endlicher Monumenta arpadiana, p. 96, citat în Xenopol.

2) Cartea IX a cronicarului «*Gesta Hungarorum*» citat în Xenopol Vol. I. p. 472.

dela cronicarul mai vechiu ca dânsul, călugărul Ricardo din 1237 care zice tot așa ca dânsul că Ungurii sau așezat în țara, care se numea «pășunele Romanilor»¹⁾.

La rândul lui, arhidiaconul Tohmas care a scris la 1266 istoria pontificilor din Salona și Spalato spune că Ungurii s'au așezat în țara numită «pășunele Romanilor»²⁾.

Hrisoavele rusești în frunte cu cronicarul Nestor care a scris pe la anul 1100 spune că la 898 Ungurii venind în Europa ca și Polovții au trecut pe la Kiev, s'au scoborât pe malul Niprului peste Slavi, luptându-se cu *Valahii* și instalându-se în țara lor, pe care o numi Ungaria³⁾.

Dar cine erau acești Romani și ce însemnează pășunele Romanilor? se întrebă A. D. Xenopol, el conchide așa: Acești *Pastores Romanorum* nu erau decât Românii care uneori se coborau din munți și pășunau turmele lor în pustia avară, regiune aproape nelocuită, dintre Thisa și Dunăre, Mesopotamia ungară, iar partea aceasta de loc se numi *Pascua Romanorum*⁴⁾. Împăratul și scriitor bizantin Constantin Porfirogenitul spune că partea nord-vestică a peninsulei balcanice dela sudul Dalmației spre apus, până în Istria și spre răsărit până la mare, era locuită înainte de venirea Slavilor, de către *Romani* și că pe timpul său se numea *Ρομάνοι* (Romani) iar alt scriitor bizantini îi numeau *Ρομαιοι* (Romèei)⁵⁾. Așa dar în Dacia trayană am avut *Romani*; iar în peninsula balcanică *Arumani* și *Rumeri*; străini însă ne numeau Valachi (Nemții), *Valah* (Slavii), *Olahi* (Ungurii), *Vlahi* (Grecii).

1) Vezi în Endlicher op citat p. 248 in cap. De facto magna Ungariae

2) Vezi în ediția Schvandtner: *Scriptores rerum Hungaricorum Vindobonae 1746. Xenopol Vol. I. p. 473.*

3) Vezi în Louis Léger Paris 1834 «Chronique dite de Nestor».

4) Vol. I, p. 473.

5) Vezi în Xenopol vol. I, p. 433.

Bizantinii ne mai spuneau și *βλαχὸς ἀχρηστότερος*, Vlah inutilius, după lexiconul lui Saïdas, zice Bonifaciu Florescu¹⁾; că înseamnă: Valah leneș, trândav.

Welche desemna iarăș pe Gallo-Romani, iar Valon pe latinii din Flandra.

În soborul dela Sardica din anul 347 se vede iscălit Episcopul Antinodorus din *Dacia-Vlacena*. În secolul al V-lea era chiar o suburbie în Constantinopol care se numea *Vlacerna*. Istoricul slav Milkovitz derivă însă pe Valah dela vechiul *Blak* ce înseamnă *negru* pe vechea engleză *Blace = Blac* — iar în englezeasca de azi *The Blacks = Popor negru* — Un autor islandez, Snovri Sturbson (1179 — 1241) în opera sa: *Heinskringla*, vorbește de *Blaku manaland* adică, Țara Negrilor.

Cu această ocaziune credem nemerit să reamintim și de *Niebelungenlied*, frumoasa poemă, când furiosul Atila după terminarea conferințelor cu ambasadorul lui Maximian Priscus; se sculă din nou cu oastea sa spre a se bate la *Chalons-sur-Marne* cu generalul *Aetius* din partea Francilor și Visigoților. Atila aci însă fuse învins și se îndreptă spre Italia, ajungând la Roma, unde Papa Leon al III-lea îi ese înainte îmbrăcat în odăjdii. Atila fiind superstițios cam ca toți oameni mari, acest lucru îl impresionă ca să vază pe șeful bisericei — în odăjdii — și de aceia nici nu se mai atinse de Roma. El se înamorează de frumoasa Ildico; și *Niebelungenii* îl cântă în poema lor *Niebelungenlied*, numind țara noastră, *Nigriția*, țara negrilor.

Turcii ne numeau *Cara-Iflak* (Valahia neagră) și pe Voevod, *Iflak-Voevodasi* adică Voevodul negrilor, iar pe popor *Ulaghi* sau *Iflak*, de unde

1) Vezi în fascicola din Istoria contimporană a României, manuscris rămas la soția sa, terminat și neimprimat, o lucrare de foarte mare importanță, ca erudițiune, p. 20.

rămase numele de cetatea de Floci adică cetatea neagră, la orașelul din județul Ialomița, unde Mihai-Viteazu își făcu principala lui cetate de apărare, a Bucureștilor.

Aceste denumiri le vedem și în cronicarul francez Geoffroy de Villchardouin căci numește pe Ioanițiu împăratul Româno-Bulgar din 1185: Iohannice, qui était roi de Blaquie et de Bogrie et ce Iohannice était Blaque.....¹⁾

De asemeni și cronicarul Henri de Valenciennes zice într'un alt pasagiu: Esclas je vous donne ma fille et puis je vous octroie avec la *Grande-Blaquie*.²⁾

Ioanițiu era un Assan și Assani erau Valahi, Villehardouin cronicarul, fusese martor ocular căci comanda ca mare mareșal, armata lui Balduin de Flandra în Orient, în contra lui Assan Valachul.

De asemeni și împăratul Henric scrie Papei despre Assan că era Valah³⁾ și cronicarul francez Robert de Clary care a luat parte în luptă îl numește pe Ioanițiu Assan, Valahul⁴⁾ de asemeni citațiuni vorbesc des și cronicarii bizantini ca Choniates, Pachymeres. și Acropolita din secolul al XII-lea. Francezii în totdeauna au avut legături cu Orientul.

Din cele relatate până aci reese că acei *Pastores Romanorum* erau primi Români; că am fost numiți Vlahi dela păstor sau negru, căci eram și (oacheși); că Moldovenii ne au mai numit și Munteni căci ne-am coborât de la Munte. De aci și Radu Voievod întemeetorul dinastiei domnitoare a Basarabilor, s'a numit probabil «Negru».

Dar dacă până aci am tratat despre formarea naționalității noastre, să ne oprim un moment și

1) Vezi în Conquete de Constantinople editée par Nathalis de Vailly Paris 1874, p. 117—294.

2) Idem In Vailly Paris 1874.

3) Vezi în ist. Theiner: Mon: Slavorum, citat în Xenopol vol. I p. 604.

4) Cronique greco-romaine : Hopt in Berlin 1873 p. 51—84.

la limitele vechi ale țărilor noastre care în împrejurările de azi în urma acestui mare război universal, credem că sunt de actualitate.

Cea mai veche cronică ungară a anonimului notar al regelui Bella al IV-lea; zicea că, la venirea în Europa a Ungurilor, *Arpad* fiul lui *Almos* și așezarea sa în Dacia superioară (anul 898 — 1000) el găsi acea regiune divizată în mici *Ducate* și *Kenezate valahe* și anume ducatele lui: *Menumorut* în regiunea râurilor *Sameș* și *Criș*; *Glad* în Banatul *Teișoarei*, *Gelu* în *Transilvania de nord* și *Kean* în *Transilvania de sud*.

Menumorut era fiul lui *Menumorut* care fusese ucis de *Atila*, prin țara sa trec muntii *Bihorului*, și de aceea cronicarul anonim al lui *Bella*, vorbește de castelul «*Bihor*». Cea dintâiu din țerile *valache* care se supuse *Ungurilor* fu acest ducat al lui *Menumorut* «*Crișana*» căci *Menumorut* mărită pe fiica sa, cu *Zoltan*, fiul lui *Arpad*; de aceea se și explică de ce în *Crișana* dintre toate țările românești ce le ocupase *Ungurii* peste munți, sunt mai mulți *Unguri* până azi, ca populațiune.

Al doilea ducat era al lui *Glad* în *Teișana*, el era de origină bulgară, din *Vidin*, zidi *Târgu-Mureșului*, fiul lui *Ahtium* și fu botezat ortodox¹⁾.

Acest *Glad* avea în armata sa de luptă cu *Arpad*, *Bulgari* și *Valachi* venit obviam eis *Glad*, dux illius patriae cum magno exercitu et equitum et peditum, adiutorio *Cumanorum* et *Bulganorum* atque *Blaqorum*²⁾

Al treilea ducat al lui *Gelu* din nordul *Transilvaniei* se supuse în luptă, lui *Tuhtum*, care ucise pe *Gelu* și în fine al patrulea ducat a lui *Kean* în *Transilvania de sud*.

1) Vezi în *Mon: arpadiana în viață St. Gerhart*, citat în *Xenopol* vol. I, p. 470 Notă.

2) Idem și în *Xenopol* vol. I, Notă.

Mai târziu, dincoace de Carpați găsim iarăși în secolul al XI țara Severinului a celor 3 Basarabi; Basaram-Ban din 1247; a lui Lirtioy sau Liten-Vodă din 1272, și a lui Barbat din 1278—1288; și în fine a lui Dan din 1298 la Dunăre cu Nedeia-Cetate din Dolj, aceste țărișoare, până la râul Olt. Dincoace de Olt, ducatul lui Balacko din ținutul Teleormanului, Basarabă și el, strămoș al neamului Bălăcianilor de azi. De aci până în Siret, Slavonii, cu Pecengii și Comanii între 950—1241, iar peste Dunăre între 970—1185 întâiul și al 2-lea imperiu Româno-Bulgar cu toată Dobrogea de azi și gurile Dunărei a Valahilor Assani. În 1247 în spre munte în ținuturile de azi ale Argeșului și Buzăului—ducatul lui Seneslav. apoi Românii din Cumania din 1234 în Putna din Munții Vrancei și ai lui Cinnamus și Choniates din 1161—1167, apoi Românii din 1232 în județul Neamțul și ai principatului Bârladului din 1134 ce mergea și peste Prut. Cei din Galiția și țara Boholovenilor din 1231. În alăturata hartă (pag. 15) se văd toate aceste țărișoare străbătute de conducătorii Mongoli când cu invaziunea lor, lucru despre care vom vorbi la paragraful Basarabilor. Din toate acestea înc'odată mai mult reese dreptul nostru istoric asupra acestui întreg pământ de la Thisa până 'n Nistru și Marea Neagră. Așa că ceea-ce s'a desbătut cu atâta știință și pasiune la marele congres de pace din Versailles în privința noastră, tinzând toate discuțiunile la acest hotar natural al nostru, nu a fost de cât o consecință logică a celui mai pur adevăr istoric.

CAPITOLUL II.

Basarabii. — Origine.

Până-ce, ca B. P. Hașdeu să fi scris despre Basarabi și să fi dat cu totul o altă soluțiune atât originei cât și genealogiei acestui neam care ca o diademă de oțel înstelată cu pietre scumpe a lucit pe fruntea țărilor române veacuri întregi, cu totul o altă soluțiune dedeau scriitorii mai vechi acestei chestiuni.

În o cronică, pe autorul căreia se ceartă încă azi istoricii noștri; dar pe care Hașdeu o atribue Spătarului Nicolae Milescu se vede «Unii sînt din Sârbi, alții din Grecii, alții din Albănași, alții din Frânci, alții din tr'alte limbi că și Domnii încă mai mulți din străini au stătut, cum și Basarabii se trag din neam sârbesc»¹⁾. În cronica lui Zilot Românul²⁾ iarăși vedem: «Acest neam al Cantacuzinilor rudiindu-se de aproape cu neamul Basărăbeștilor, care au stătut și stă cel mai strălucit

1) Vezi în Rev. română a lui Gr. G. Tocilescu vol. I an II; ist. crit de Hașdeu ed. 2; t II; p. 81 și Ed. sep. a Mg. et, rom. p. 303.

2) Numele adevărat al pseodonomului cronicarului este Stefan Fănuș (1780?—1850?) adevărul l'a stabilit Gr. G. Tocilescu; ținând și o conferință asupra operilor acestuia și asupra stabilirii numelui acestui cronicar începând scrierile sale astfel:

«Istoric sînt n'am frate
N'am rude, n'am vecini
Stăpân am p'adevărul;
Lui singur mă închin.»³⁾

3) Vezi în Domnia lui Constantin Hangerliu — Ed. Hașdeu.

neam aici în țeară, și pentru că se trage despre tată din sângele împăraților Serbiei; iar despre mamă din sângele împăraților Țarigradului și pentru căci, cel d'întâi Domn al Țării de când avem istorie au stătut Basarabii și pentru căci ei cu vrednicia lor, stătură destoinici a înfrâna pe turc pe acele vremi când el dedese groază în tot pământul și cădeau supt dînsul împărățiile și crăiile; precum pică poamele când se coc, abia mișcând pomul la rădăcină, iar mai vârtos Mircea-Vodă cel Bătrân și Laiotă-Vodă amândoi Băsărabești....» ¹⁾

In așa numita cronică a Cantacuzenilor; și în genealogia Domnilor Români a lui Cantemir vedem aceleași urme în confusiune a Basarabilor cu a Sârbilor.²⁾

In vechime de când s'a început a se scri cronicile țarei până în veacul al XIX-lea; ideia generală a tuturor cronicarilor și învățaților noștri eră că Basarabii se trăgeau din Sârbi; și această greșeală o comiteau aceia numai și numai din cauza asemănării cuvântului Sârb cu finala *Saraba* de la cuvântul *Basaraba*, neținând seamă că nici o cronică sârbească și nici un isvor slav cum se exprimă Hașdeu, nu arată cel mai mic semn că ar fi putut fi așa ceva.

In veacul nostru, M. Kogălniceanu a dat altă soluțiune pentru originea Basarabilor; el zice:

«Cette famille est très ancienne; déjà du tems ou Aurelien fit passer une partie des Romains de la Dacie de Trajan, en Moesi; elle était considerable; plus tard elle était divisé en deux branches; l'une regnait en Moesie, d'ou descendent les bans de Craiova, et l'autre à Fagaras d'ou vint Rodolphe. Leur ancien établissement était une

1) Vezi op. cit. Ed. Hașdeu p. 81.

2) » în Disertațiunea publicată de Pray p. 140.

campagne située entre la Morave et le Danube connue aujourd'hui sous le nom de *Basarovizza*» ¹⁾.

Vedem deci la Kogălniceanu vorbindu-se de Basarabi că și-au luat numele dela localitatea Basarovizza punct ce se deosebete de cele susținute de Hașdeu; apoi că existând deja cu mult înainte de (270), când Aurelian începù a strămuta coloniile romane în Moesia; aci M. Kogălniceanu se apropie de Hașdeu în privința vechimei acestei familii însă nu și asupra trecerei în Moesia.

Hașdeu ne-a dat după o activitate literară de aproape jumătate de veac; soluțiunea cea mai justă a originii «Basarabilor».

Hașdeu a scris despre Basarabi cu deamănuntul, dânsul a stabilit legătura castei nobilitare dacice *Saraba* cu Basarabi vorbind astfel despre *Sarabi*, patru veacuri, dela Christ încoace; și despre *Basarabi*, alte șase veacuri, din veacul al XI-lea, până ce s'au stins în veacul al XVII-lea de astă dată însă ca Basarabii; formând deci o dinastie românească, și având astfel pentru Basarabi 1000 de ani de existență. Pentru intervalul dintre secolii V și XIII, spune dânsul «ne lipsesc texturi, ne lipsesc documente, ne lipsesc nume proprii, ne lipsesc amănunte, dar perspectiva istorică nu ne mai lipsește» ²⁾.

Hașdeu spune că *Sarabii* au fost o castă nobilitară și sacerdotală dacică, înființată la Daci de regele lor Boerebiste din epoca lui Cezar. Din scriitorul Iornandes al veacului al VI-lea. Hașdeu a extras aceste două pasagiuri: „ut refert Dio, qui historias eorum (Getorum) annaleque graeco stilo composuit, qui dixit primum *Zarabos Tereos*, deinde vocitatos *Pileatos hos*, qui inter eos generosi extabant: *ex quibus eiset reges, et sacerdotes*”.

1) Vezi Hist. dela Valachie p. 49 (Notă) M. de Kogalnichano Berlin 1837

2) Vezi Et. Mg. t. 3 cuv. Bas.

ordinabantur...» (din edițiunea 1515 a lui Conrad Peutinger ; 1597 a lui Bonaventura Vulcanius, 1679 a dominicanului Jean Garet, și 1723 a lui Muratori ¹⁾).

2°) „Elegit namque (Diceneus) ex eis tunc nobilissimos prudentioresque viros, quos theologiam instruens, numina quaedam et sacella venerare suasit fecitque sacerdotes, nomen illis Pileatorum contra-deus, ut reor, *quia opertis capitibus tiaris* quos pileos alio nomine nuncupamus, litabant ; reliquam vero gentem capilatos dicere jussit“, aceste pasagiuri, Hașdeu spune că Iornandes le-a luat din Dionè Crisostom, scriitor din epoca lui Trajan, și autor al unei opere perdute despre Daci și Goți, în cazul cel mai rău le-a luat dela acesta prin mijlocirea lui Cassiodor.

Hașdeu spune că se știe cum Iornandes ca și Cassiodor au confundat pe Daci cu Goți. Din aceste pasagiuri, Hașdeu ajunge la următoarea concluziune : că tiara ereà o căciulă care o puneà pe cap nobilii și sacerdoți Daci, din care cauză purtătorii ei pe latinește ereau numiți «pileați», iară pe limba dacică «Zarabii terei» sau Tarabii Terei» adică capete tiarate (Zarabă=cap la daci, terei=tiara = tiarat) (pileat = pileus = căciulă ascuțită). Tiara aceasta ereà o căciulă tracică. Servius în Virgiliu o explică prin „*Pileum Phrygium*“ adică boneta phrigiană, simbolul libertății ce adese-ori a servit și în timpurile moderne ca semn al revoluțiunii pentru dobândirea libertăților, astfel se întâmplă cu revoluțiunea din Turin din 1821 când studenții au pus pe cap boneta phrigiană ; semnalul revoltei fu dat ; dară instigatorii fură arestați și mare parte din studenți masacrați de poliție fiind acuzați de guvern de faptul rebeliunei ²⁾ Cum vedem

1) Vezi op. cit. Tom. III.

2) Vezi în Legile psihologice ale simbolismului p. 118 Guillaume Ferrero.

deci la Daci, străbunii noștri, se instituiseră o clasă nobilă cu un simbol ce mai târziu fu socotit de cel al libertății, aceasta fu de bun augur și pentru noi, căci în trecut o parte din clasa conducătoare acoperită pe cap cu ișlice, în unire cu poporul, a dat semnalul prin desele revoluțiuni de la 1611 la 1848. Din această castă nobilitară și sacerdotală a Sarabilor, Hașdeu ne-a dovedit că eră Filip împăratul roman, dintre anii 244—249, acest Filip la anul 247 înființează o monetărie și bate moneda dacică, pe o parte se vede o femeie însemnând Dacia stând într'o acvilă și un Leu, cu numele legiuinilor V și XIII, ținând într'o mână sabia dacică, cea încovoată, întocmai ca pe basleriefurile columnei traene; ear în cea laltă un steag; pe unele exemplare, Dacia pörtă tiara sau «*bonetul frigian*», pe altele se citește «*Dacia Felix*» Sarabii se distingeau prin trăsura cea caracteristică de a fi toți foarte mândri: «*superbus*» cum zice Capitolinus despre acest Filip, sau, Wadington despre tatăl lui Filip, „*nobilissimus lotronum ductor*“.

Tot Sarab eră și Liciniu împăratul Romei, cumnatul lui Constantin cel mare cum atestă Capitolinus, în operele sale închinat lui Constantin cel mare «*Quem titulum evertisse Licinius dicitur eo tempore quo est nactus imperium, quum se vellet videri a Philipis originem Trahere*». Liciniu a domnit la anul 307; tot Sarab eră și Galeriu care a domnit la anul 395.

Să trecem acuma la Basarabă: Dacă Saraba a fost o castă nobilitară dacică; tot așa o castă nobilitară românească a fost și Basaraba în Oltenia, dinastia princiară a țării române. Hașdeu a ajuns cu studiul Sarabilor deci până în veacul al V-lea; acuma reîncepe firul întrerupt cu veacul al XIII-lea al Basarabilor; așa că intervalul din veacul al V-lea până în al XIII-lea formează întreruperea șirului

neamului Băsărăbesc; numai perspectiva istorică zice Hașdeu ne rămâne ca să legăm pe Saraba cu Basarabii; intervalul din veacul al V-lea până în al XIII-lea; adică 800 de ani. Sarabii daci, au stat ascunși ca o comoară prețioasă în vizuinele Carpaților de teama torentului barbarilor ce tot curgea dela nord spre sud, luând în calea sa totul și făcându-l pradă.

În 1230 s'a luptat un *Basaraba ban*, cu Sași dela Vâlcea; relativ la aceasta Hașdeu spune «Negreșii nu atunci pe la 1230 în ajunul năvălirii mongole; ci cu mult mai înainte se vor fi înființat Bani de Severin și anume cei românești» apoi mai la vale «Nu este o socoteală încurcată de a crede că Bănia cea oltenească trebuie să fi existat deja cel puțin de vr'un secol, cam pe la 1100—1150»¹⁾.

Hașdeu mai spune «Așa dar, din punctul de vedere sintactic ca și din punctul de vedere fonetic, Basarabă este *Ban-Sarabă* și deci, înainte de a se fi putut introduce la Români titlul de Ban adică înainte de secolul X, marea castă oltenească, din care a isvorât dinastia Basarabilor, se numea: Sarabă».

Hașdeu conchide că numele de Basarabă s'a format prin aglutinarea cuvântului «*Ban*» cu «*Sarabă*» de unde a eșit *Basarabă* și dacă deci incorrect scriu uni cronicari și istorici Basarab; căci logic și corect e de a scri «*Basaraba*» această aglutinare a trebuit să se facă înainte de veacul al XIII-lea căci în 1241 au venit Mongoli în Dacia, și cronicarul Persan, Fazel-Ullah Raschid, menționează pe un *Basaraba-Ban*; în cronica sa, numindu-l *Bazaranbam* punând deci de două ori titlul de Ban la început, unde s'a confundat cu cuvântul Saraba, și la sfârșit, după usul oriental³⁾.

1) Vezi Edit. separată Et. Mg. rom. p. 279.

2) Vezi Edit. separată En. Ug. rom. p. 301.

3) Vezi Edit. separată Et. Mg. rom. p. 301, din, hist: des Mongols de D'Ohsson.

Cel d'întâiu Basarabă menționat și găsit la Români este acest «Bazaran-bam» ce în 1230 s'a luptat cu Conteul Conrad al Sașilor în județul Vâlcea și în 1241 cu Orda, căpitanul Mongolilor, când veni cu el și căpitanii Bugek, Batu și Bochetor (vezi în hartă la p. 15), fericire că a scris Persanul Raschid, despre dânsul, fericire că D'Ohsson a publicat din cronica lui Raschid această dare de seamă, dar și mai mare fericire că răposatul dintru neuitată memorie, părinte al lui B. P. Hașdeu a atras cel dintâiu atențiunea Românilor, asupra acestui Bazaranbam dela Raschid; el formează capul funiei genealogice a Basarabilor, el e cel mai vechiu din tr'înșii pentru noi Români. El e putem spune, trunchiul naționalității noastre și al întregii nostre perspective istorice.

Hașdeu a spus că Sarabii ereau o castă nobilitară și sacerdotală dacică, *Basarabi* o castă nobilitară în Oltenia, și cronica anonimă română confirmă acest lucru, când ajunge la chipul în care s'au așezat Români în această țară: «Atuncea s'au ales din tr'înșii boiari cari au fost de neam mare și puseră Banoveți un neam ce le zicea Basarabi să le fie lor capi, adică mari bani ¹⁾» Hașdeu nedă lămurirea asupra Banoveților «Banoveți, Bani ereditari, Bani de moșie după cum ne-o spune lămurit pe la 1530 biograful contimporan al patriarhului Nifon (ed. Erbiceanu p. 60) «un neam carele erea mai ales și mai temătoriu de Dumnezeu, căruia erea numele de moșie Banoveți adecă Basarabești» ²⁾ S'a văzut la p. 15) în hartă cum Basarabii ereau răspândiți în toate județele de peste Olt. Aceste Voevodate aveau cătune reședințiale ale ținuturilor de atunci, aveau și câte un conac

1) Vezi în Mag. et. vol. 4 p. 23.

2) Vezi în Ed. sep. a Mag. Et. rom. p. 287.

unde locuia câte un Basarabă; Kneazul, Banovețul sau Bănișorul. Din toți aceștia unul numai erea Mare Ban sau Voevod, al întregii Oltenii, numai acela erea șeful statului; șeful puterii administrative judiciare, și militare, el erea Cesarul, după moartea acestui Mare Ban sau Voevod, imediat se întruneau toți Băsarăbești, Kneji, boerii, la câmpia dela Vermeghia din Gorj, și acolo ca și Romanii în forum, se consfătuiau asupra nevoilor publice ale statului Oltenesc; și imediat prin aclamațiune procedau la alegerea unui alt mare Ban, din Kneji Basarabi. Basarabii își formaseră astfel o dinastie puternică încă mai înainte de a fi pus pe capul lor, coroana de principii ai Țării Românești. Dinastia începuse dela demnitatea de Mare Ban al Olteniei, sau Voevod; atunci când încă nu se întemeiasse statul românesc.

Hașdeu a fixat în conformitate cu documentele țării, că până la anul 1600, cine a fost Mare Ban de Craiova; erea un Basarab sau cel puțin neam cu Basarabii și ne dă exemple «Așa dară Buzestii bună-oară pogoritori din Marele Ban, Vlad, de pe la 1535, erău Basarabi, de asemeni Basarabi sunt Crețulești pogoritori din Marele Ban Dobromir de pe la 1565. Chiar Michnea când numise pe la 1587 Mare Ban al Craiovei pe greul Iane (Venelin, p. 225), putea să pretexteze nu fără temei că numește pe unul din Băsarabești căci acel Iane își măritase pe sora-sa după Petrașcu cel Bun ¹⁾ și eră unchiu al fiilor acestuia (Walther în Papiu, Te-saur, I p. 9). («matris frater gente graecus, qui ipse antea dicto Bahni officio functus erat») deci nu un om strein neamului Banoveților.

1) Sora lui Iane se numea Theodora, Iane greul eră din neamul Cantacuzinilor trimis cel d'întăiu aci de către Turci din Tarigrad; cel d'întăiu Cantacuzen ce se vede în Țara Românească; poreclit de croniciari «greul» căci se trăgea din Cantacuzeni de la bizant, grec de origine; Pătrașcu cel Bun, tatăl lui Mihai Viteazul.

Basarabi nu ereau numai în Oltenia; originea lor fiind dacică; se poate foarte bine ca ei să fi rămas răspândiți pe toată întinderea Daciei. În 1398 Hașdeu ne dă pe un Basarab «Khinez de Râșor» în țara Hațegului (Fejer. cod. dipl. Hung. X. 8. p. 447 ctr. ib. XI. p. 504) în 1529 «Franciscus Bazaraba de Karansebes (Kemény, cod. dipl. MSS. literalium instrumentorum t. VI. p. 111 — 118) în 1686 pe timpul lui Cantemir în Orașul Hunyad «Stephanus Bazzaraboi (Kemény, Regestra MSS. archivorum T. II. p. 263).

În 1649 găsim cinci Basarabi servind în oștirea căzăcească ca polcovnici sau hatmani, aceștia ereau un Sava Basarabă în regimentul de Kaniew; Marcu Basaraba în regimentul de Kolnica; Vasile Basaraboi; Ioan Basaraboi și Theodor Basarabenco în regimentul de Kiev; vedem aci niște terminări curioase agățate la numele Basarabă; ei, oi, enco, Hașdeu spune relativ la aceasta că nu este decât sufixe rutene.

Dela numele castei Basarabilor; Oltenia și Țara românească adese-ori ereau numite «țările Basarabilor» un cronicar polon contimporan anului 1259 spune că Tătarii au subjugat țara Basarabilor (alusiune la invasiunea Mongolilor) în 1241» Thartari subjugatis «Bessarebenis» *MCDLIX*. (Sommersberg Siles, rer, script II 82; cfr. Osolinski Vuicent Kadlubek ed Linde 1622. In ist Crit. ed. II. p. 62. Sqg găsim mai multe date în care țara Românească e numită «a Basarabilor» sau «Basarabia». și nnume: la 1330—1356 Țarul Ștefan Dușan; 1370 — 1378 Papa Gregoriu XI; 1366 — 1437 împăratul Sigismund 1350 — 1434 regele Vladislav; 1415 — 1480 analistul Dlugos; 1450 — 1523 analistul Miechowski; 1450 — 1490 analistul Thurocz, etc.

Sau documentele din Ulianitzki unde vedem de pildă pe marele duce Litvan Vitold vorbind:

Moldoveni și Munteni și numindu-i Basarabeni «differencias pro quibus inter Bessarabitas et Molwanosariuntur quesciones» în 1430 ambasadorii Poloni vorbesc despre: Woywoda Dan Besarabie, adunatis sibi exercitibus gencium Besarabiorum. Mircea cel Mare în două acte de alianță cu regele Vladislav 'și da titlul de «mare Voevod și Domn autocrat a toată țara basarabească» Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare numesc și ei țara românească, Basarabia, și pe locuitori basarabi, ca și când toți locuitorii ereau din Basarabi. Până azi se numește țara dintre Prut și Nistru, Basarabia. Această familie deci a fost foarte puternică, foarte numeroasă și răpândită până în Oltenia, în Țara Românească; în Hațeg; și în Rusia¹).

Basarabă venid dela Ban și dacicul *Sarabă*, Hașdeu ne dovedește cum acest «Sarabă» care la daci însemna *Cap*; a rămas în gura poporului român sub diferite forme, de pildă năsărambă adică ne-sărâmba, lucru fără minte; fără cap; în banat dincolo de carpați acest cuvânt are și sensul de prost, prostovan; tâmpit la minte, într'o ureche; (asemănat câte odată și confundat cu termenul de) nătărău sau nătâng de unde am avea *năsărâng* și *natarâng* «De aci Hașdeu conchide că dacicul Sarabă, Cap» a rămas la Romani sub două forme «plus» și «minus» Ban-Sarabă șeful statului român dintr'un început, Basarabă; și ne-sărâmba, fără cap.

Pe de altă parte cuvântul dacic Sarabă din cauză că coprinde într'nsul un element eraldic «Arab» vecini Sârbi și Bulgari începuseră a numi pe Basarabii dela Olt, *Arapi*.

Cel ce a observat mai întâiu acest lucru dintr'o baladă populară sârbă și bulgară, a fost d. Bezsonov

1) Am cules acestea din ed. sep. a Et. Mg. p. 237, 238, 239, 290, 291.

(Rybnikov Народныя былинны I. p. CCCXXX sq) nu numai Basarabi fură numiți de vecini Arapi; ci și casta nobilitară dacică *Sarabă*.

Dione Crisostom fusese în Dacia și cunoscuse pe Sarabi; și acești Sarabi ca și Basarabi își aveau cuibul lor în munții Hațegului, și ai Olteniei; în jurul Sarmiseghetusei și al Drobetei, unde fusese centru statului lui Decebal și deci și a castei «Sarabe». Râul Jiu însă arată perfect de bine regiunea aceasta; a Hațegului și a Olteniei. Ptolemeu care a trăit pe la 170 și a scris tot atunci, peste 50 de ani după Dione Crisostom de și trăind în Alexandria, însă foarte bine informat de Daci, știa și pe Sarabi și despre porecla lor de *Arapî*.

Căci pe un manuscris extra-prețios din veacul al XII-lea cel mai vechiu din cele cunoscute până acum și descoperit de Sevastianof la Vatopedi, în Atos, (Geogr de Ptolémée 1867 p. LXXVIII) se vede râul Jiul de azi numit de Ptolemeu κατ' Αράβων ποταμός «râul care se pogoară din țara Arabilor» pe când pe celelalte râuri Ptolemeu le numește cu numele lor propriu; Dunărea Δαυοόβιος ποταμός; Oltul, Αλούτας ποταμός, Temeșul, Τίβισκος ποταμός (etc.). Deci eată că existența Sarabilor este atestată pe deplin în Hațeg, căci din Hațeg curge Jiul; și deci Sarabi aceia ereau Arabi, în poreclă; căci din țara Sarabică-arabică curgea Jiul; Hașdeu a reprodus și secțiunea din Ptolomeu și vorbește pe larg despre această chestiune¹⁾.

Din cauza acestui element eraldic legat în cuvântul Sarabă; Hașdeu spune că Sarabă «cată să fi avut deja pe pecetea și pe Steagul lor, capete negre sau un cap negru. Numele și emblema trebuiau de-o potrivă să le dea în ochi tuturor vecinilor un aspect de Arapi». *) Într'alt loc Hașdeu

1) Vezi în ed. sep. Mag. Et. rom. p. 329 — 336.

2) Vezi în ed. sep. Mag. Et. rom. p. 329.

lăsând pe Sarabi și vorbind despre ereldica Basarabilor spune: «Se știe că în veacul de mijloc o mare parte din mari nobilitari aveau în eraldică» «armes parlantes» «figurae paronomasticae» adică pe pecete sau pe steag figurau lucruri al căror nume, peste tot sau măcar într-o cât-va aduceau aminte de numele familiei. Așa bunăoară dinastia regală a Plantagenetilor avea pe arme o drobiță, modestă plantă, numită pe latinește «genista» și din cari se fac mături. Aceste figuri paranomastice nu erau o invențiune a feudalității căci ele se văd și la sălbateci: nu este în fond alt-ceva decât așa numitul «totem» al Pieilor roși din America, o asociațiune de idei proprii minții omenești. În acest mod stema Basarabilor din cauza elementului fonetic «arab» trebuia să fi fost un cap negru adică un cap de Arap»¹⁾.

Aci Hașdeu părește presupunerile nu mai vorbește cu «trebuie», ci pune sub ochi documente istorice ca să ne convingem până la evidență. În istoria sa critică 2. I. p. 95. și în etimologicum magnum romaniae ne vorbește de un Olandez, Sevinus Hulsius, ce a publicat în 1597 o stemă a Țerilor Românești, deci în epoca lui Mihai Viteazul, în care Țara Românească (Muntenia) are ca stemă trei capete negre ear Moldova două capete negre puse în vârful a două ramuri încrucișate, ramurile «les ramaux», în eraldică înseamnă derivațiune; adică stema Moldovei derivând din a Munteniei.

Hulsius a și scris «Descriptio Transilvaniae Moldaviae, et Valahiae (Engel Gesch: d. Wal. 69) de unde le-a luat Hulsius acele steme nu putem ști; dară sigur că el a consultat un isvor istoric anterior timpului său, ca să le facă, poate pe Reichental (se va vedeà la vale).

1) Vezi în ed. sep. Mag. Et. rom. p. 317.

Deci din zisele lui Hulsius reiese că Basarabii au avut ca «armes parlantes» un «cap de arap» și că dinastia moldoveană a Mușăteștilor ereă și ea Basarabă căci «les ramaux» arată derivațiunea lor din Basarabii Munteniei.

Walachia

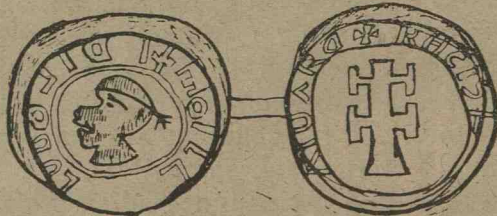

Moldova

Stemele lui Hulsius din 1597
pentru Țerile Române

Rubčić dându-și titlul de eraldist (Wappen herald) al împăratului sârbesc, Ștefan Dușan într'un exemplar al operei sale, ce se găsește în biblioteca imp. din Viena, arată stema Basarabilor care e ca și la Hulsius. În numismatica maghiară sunt tot

Stema Română

Stema casei Anjou
din Ungaria.

moneda Fig. No. 1.

acele capete negre, casa de Anjou stăpâneă Ungaria în veacul al XIV-lea; Vladislav Basarabă, domnul Țerei Românești recunoscuse suzeranitatea regelui Ludovic din casa Anjou, ce domneă pe la 1368 în Ungaria (Fejer IX, p. 148, 210).

Din acea epocă a rămas monede de diverse mărimi și Maghiari le păstrează cu mândrețe ; pe toate se văd câte un cap negru pe o parte ; eară pe cea l'altă stema casei de Anjou. (Vezi în fig. dela No. 1).

Răposatul Dimitrie A. Sturdza a atras cel d'întâiu atențiunea istoricilor și asupra altor monede și a arătat lui Hașdeu cum pe o altă monedă se vede acel cap negru al Basarabilor de dedesubtul efigiei regale maghiare și la o parte : ceea-ce probează trimful Ungariei asupra lui Vladislav al nostru, pe ceal'altă parte avem efigia întregă a casei de Anjou cu florile de Lys într'o parte. (fig. 2). sau în fine capul negru sub puterea regească.

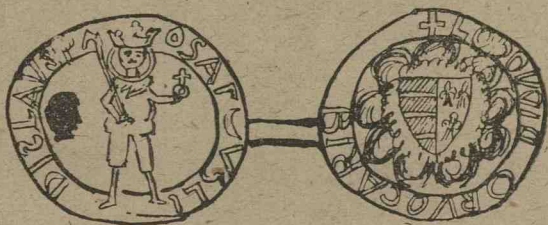

Fig. No. 2.

Pe această monedă vedem pe Arap sub puterea regească ce poartă inscripțiunea «Ludovicus dei gracia rex hungarie» (fig. No. 3).

Fig. No. 3.

În chrisoavele românești din Muntenia se vede două feluri de sigilii ; unele poartă vulturul, altele

sfinții împărați Constantin și Elena, lesne ș'ar putea conchide că vulturul erà stema țarei; eară sfinți, stema dinastiei proprie a Basarabilor; ce are aface însă sfinții împărați Constantin și Elena, cu Basarabii, când ei în cinci veacuri nu au avut măcar un Constantin în neamul lor; cum rămâne cu capul de arap al lor?

Tot Dimitrie Sturdza a deslegat și această enigmă; dânsul a descoperit actul lui Vlad Dracul și două acte de la fratele aceluia: Alexandru, ambii aceștia fii ai lui Mircea cel Mare, actele sunt anterioare anului 1444, iar cele de la Alexandru, sunt din 1431.

Pecetea lui Vlad Dracul este acesta: (fig. No. 4)

Fig. No. 4.

Pecetea lui Alexandru este: (fig. No. 5)

Fig. No. 5.

Tot așa avea și Mircea cel Mare în 1403 (Hurmuzachi t. I. part. 2. p. 825 nota 4).

Dela Vlad Țepeș fiul lui Dracul; Dimitrie Sturdza a descoperit moneda. (fig. No. 6)

Intr'o dare de seamă, la academie, D. Sturdza își desvolta teza sa aducând toată lumina asupra acestei embleme a Basarabilor cu acel cap negru, și sfinții Constantin și Elena, dânsul spune, capetele de pe sigiliile lui Vlad și Alexandru capătă trup la Vlad Țepeș pe trei pătrare, în alte sigilii posteroare, au căpătat tot trupul. (fig. No. 6)

Fig. No. 6.

De aci Hașdeu conchide la următoarea concluziune: că stema Basarabilor a suferit o întreagă evoluție, mai întâiu un cap negru, ca pe monedele lui Ludovic, lucru suficient pentru «armes parlantes» apoi două capete negre ca în marca Mușăteștilor din Moldova, cu «les ramaux», derivațiunea Basarabilor Munteni, apoi trei capete negre, ca la Hulsius și Rubčić, apoi capul al treilea transformându-se în o ramură și capetele cele două pierzând tipul negritean și rămânând alb; ca în stemele dintre 1403 — 1431; apoi ca la Vlad Țepeș, unde ramura a înflorit, devenind copăcel și capetele au căpătat trup, și în fine cum arată Dimitrie Studza pe alte monede mai posteroare, cum sfinți împărați au căpătat tot trupul. Dar de ce această schimbare în stema Basarabilor; de ce capetele de Arapi să devină tocmai Sfinți Constantin și Elena?

Hașdeu spune: poporul când poate, o face întotdeauna, înlocuește noțiunile cele mai rare sau mai puțin cunoscute, cu cele mai familiare: tot așa se întâmplase și cu capul Zimbrului Moldovei, ce la popor a devenit cap de Bou; cu Vulturul Valchiei, ce la popor devenise «Corb». Tot așa s'a întâmplat și cu Basarabi, cele trei capete de Arapi au devenit doi sfinți, împărați Constantin și Elena, mai întâiu în capete numai; apoi căpătând și trupuri; iar al treilea, o ramură și apoi un copăcel înflorit; ramura și copăcelul servind de legătura ambelor capete, a celor doi sfinți, ca semn că, ei aparțin unuia și aceluiași neam.

Monedele dacă au adus la noi pe sfinți Constantin și Elena e că au venit prin influențe străine din vecinătate de la Bizanți, și poporul gata a fost să le primească.

În 1417 s'a ținut un consiliu la Constantz unde a fost poftită și Țara-Românească; au și venit reprezentanți oficiali ai țării. Atunci domnia Mircea-cel-Bătrân, nu știm ce boeri o fi trimes; ceea ce știm însă, e că ei au adus cu dânși și steagul țării cu cele două steme, pe una erea gravat trei capete negre întoarse spre stânga, pe cealaltă două figuri aproape întocmai ca cele publicate de Cesar Boliac (Daco-Romane No. XXII). Aceste figuri reprezintă doi Arapi goi, întregi, întorși cu spatele unul către altul; această prețioasă relațiune, ne-o dă D. Sturdza din Ulric de Reichental care la 1417 asistase ca martor ocular la acel conciliu; el fusese însărcinat de municipalitatea orașului ca să facă descrierea desbaterilor conciliului; manuscrisul s'a și depus în archiva orașului. După ce se descoperi tiparul adică în 1450, opera lui Reichental fu tipărită la Augsburg, acea edițiune deveni foarte rară încât ea se retipări a doua oară în 1536 tot la Augsburg, de către Enric Steiner în folio, sub titlul de «Das

Concilium so zu Constantz gehalten ist worden». Această a doua edițiune devenită earăși foarte rară, să fim mândri că o posedă Academia Română, grație generosităței lui D. Sturdza; care a dăruit volumul. (Vezi în stemele lui Hulsius).

Acuma să facem și schema genealogică a Basarabilor pentru ca să avem mai multă lumină asupra celor spuse de Hașdeu; cât și a vechilor teorii ce azi pare că au căzut cu totul. Ne vom ocupa însă de existența Basarabilor la noi în țară în acele vremuri cu totul vechi adică veacul XIII — XIV pentru a căror filiațiune istoricii încă nu sunt de acord, căci atât descendența cât și istoricul domnilor Basarabi din veacul al XV încoace este de toți cunoscută. Despre istoricul Basarabilor însă de când ei au apărut în Oltenia începutul statului român, până în veacul al XIV am vorbit deja pe larg în capitolele anterioare, aci deci nu ne mai rămâne decât a stabili schema lor genealogică.

**Cronicarul Nicolae Milescu spătarul; Zilot Românul
(Ștefan Fănuță) Cronica Cantacuzinească;
Cantemir și Pray, despre originea
Basarabilor din Sârbi.**

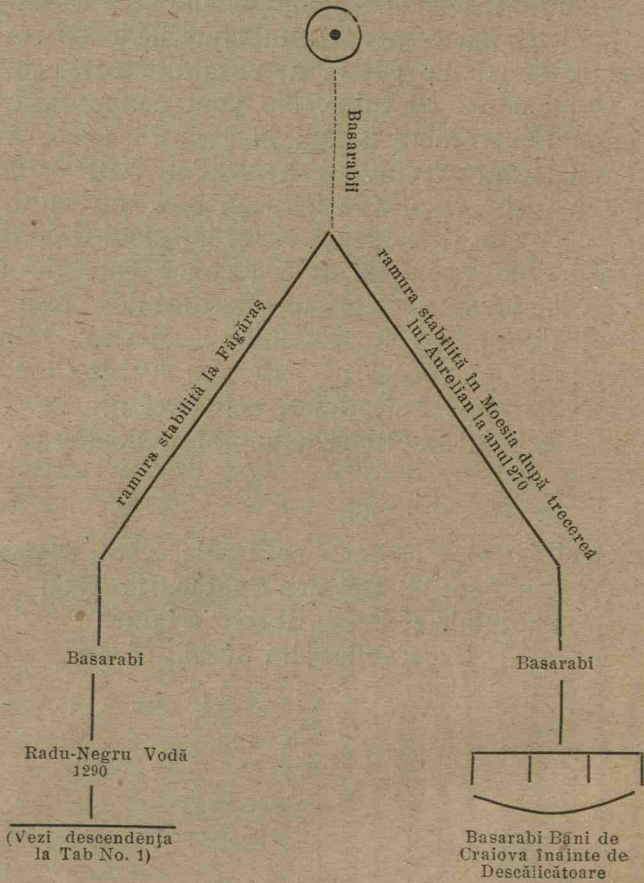
Sârbi

Basarabii ¹⁾

1) G. Tocilescu an II Rev. vol. I. Ed. sep. Mg. Et. rom. Hașdeu p. 303 Zilot românul cronică ed. Hașdeu p. 113; Cronica Cantacuzenă; Cantemir genealogia domnilor români în disertația lui Pray p. 140.

Kogâlniceanu ¹⁾

Basarovizza orașel situat între R. Morava și R. Dunărea.

1) In Hist. dela Val. pag. 49 Notă.

Genealogia (grupul No. 1)

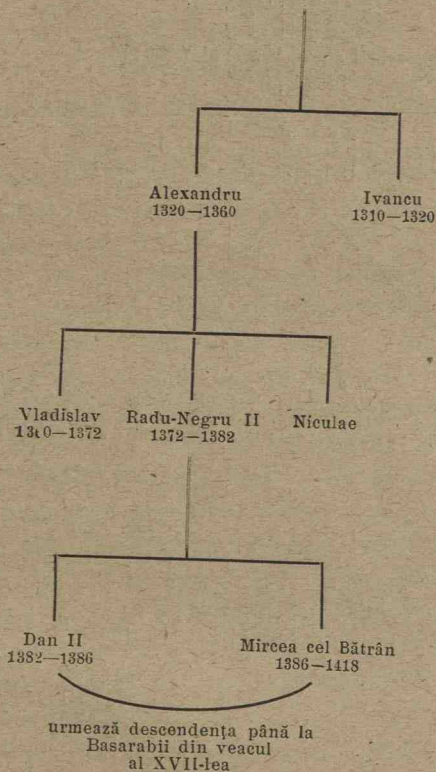
după teoria descălăcătoarei ¹⁾

Tugomir Basarabă

sau

Radu-Negru

primul domn al Țării Românești 1290—1310.

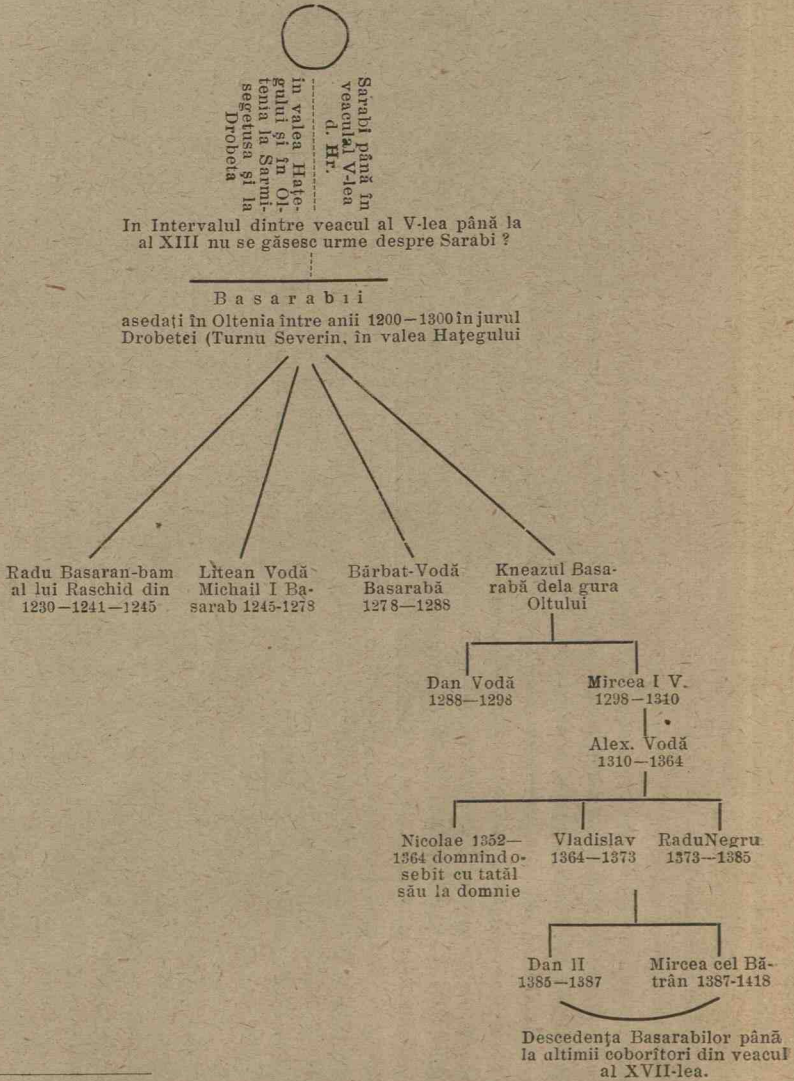
1) Vezi în toate manualele de istorie a Românilor.

Genealogia (grupul No. 2)

Theoria lui B. P. Haşdeu ¹⁾

SCHEMA SARABILOR

Saraba, castă nobilitară şi sacerdotală dacică alcătuită de regele Dac Boerebiste dintre anii 50—34 Ant. Hr. epoca lui Cesar

1) Din Mg. Et. rom. cuv. «Bas» şi în Radu-Negru Tom. IV.

CAP. III.

BĂSARABI

descendență, titulatură, aspirațiuni

Din descendența la tabelul aci arătat au urmat toți Basarabi până în veacul al XVII-lea până ce s'au stins. Coborâtorii din Dan II s'au numit *Dănești*, și cei din Mircea cel Bătrân, *Drăculești* dela Vlad Dracul, aceste două ramure au format pivotul primelor partide politice la noi în țară, ducându-se luptele interne, secolii întregi, care au adus, desbinări, intrigi, și chiar crime până în preajma tronului. Ereau acele eterne lupte între rudele uneia și aceleași familii pentru ocuparea domniei, și a primelor funcțiuni de către acoliții din fiecare ramură a lor. Aceste obiceiuri, căpătând rădăcini adânci în țară, s'au perpetuat și la celelalte familii domnitoare, ca la Ghiculești, Cantacuzini, până chiar și la familiile drăgătorilor, formându-se și un partid al Bălenilor și Crețuleștilor în secolul al XVIII-lea pentru ocuparea primelor drăgătorii, vornicia cea mare și banul dela Craiova.

Aceste lupte care aduceau ura și vrajba între boerii țării, care atunci formau clasa guvernantă negreșit c'a adus un mare rău, acela de a turbura veșnic, și de a aduce amestecul străinului în treburile noastre publice.

Secolii trecutului însă, au slujit de pildă, generațiunii de mari patrioți dela 48 și 54, când săturați de aceste lupte intestinale au hotărât să aducă pe tronurile țării o dinastie străină. Încă dela 1855 se vorbea de un Duca de Nassau; se știe că Cuza când a acceptat coroana unită, s'a legat ca el, cel d'ntâiu să abdice când țara va decide să aducă dinastie străină. Aceasta a fost singura mântuire, și salutul țării ca să scape de «intrigi, crime și nevoi» după expresia lui Zilot Românul!

Din descendența Basarabilor celor două ramuri, dacă au eșit lupte seculare în țară, care au ros însuși fundamentul ei politic, au fost însă și membri care au ilustrat-o, i-au dus renumele dincolo de hotare, și au tot mărit-o, tinzând mereu spre realizarea aspirațiunilor de unire generală a tuturor Românilor.

Gândul unei Români Mari a muncit întotdeauna pe domnitorii noștri. Se știe că unii din Basarabi au avut stăpânire peste munți și de aceea în titlaturile lui Radu-Voevod până la Mircea, vedem pe lângă: «Domn a toată Țera Românească și Duce pe Amlaș și Făgăraș» de asemeni și peste Dunăre, «Duce al Durostorului» (Silistra) până la Marea cea mare (Neagră). În Moldova, Musătești, Basarabi moldoveni, nu mai puțin aveau hotare întinse, Moldova propriu zisă se întindea până la Nistru, Ackermanul erea cetatea lui Ștefan-cel-Mare; Bucovina era grădina Moldovei și hotarele ei mergeau până în Podolia, Pocuția și la Camenitza. În Transilvania chiar și mai târziu, după venirea Ungurilor și așezarea casei de Anjou acolo, întâlnim voievozi și voevodate române; în secolul al XIV-lea, pe un Ivan pe un Nicolae dela Zlatna, pe un Tatomir și Stoian, la Halmagiu pe voevodul Byrbarch, în Banat pe Bogdan fiul lui Micul, în

Maramureș deasemeni. Ideia unirei celei mari a urmărit în lungul secolilor pe domnitorii noștri.

Mihai-Viteazu cel dintâiu isbutește ca să intre în Ardeal ca cuceritor și să pătrună până la Alba-Iulia, de și de scurtă durată în Transilvania, însă el pecetluște aspirațiunile Basarabilor și le lasă moștenire și urmașilor săi. Constantin Șerban mai târziu încearcă o incursiune peste munți și cronicarul într'o formă frumoasă zice chiar că muzicele sale cântau, cântecul fetei românce care în munți, și-a pierdut Caprele. Brâncoveanu, Basarab prin femei, urmărea și el această idee și Șerban Cantacuzino care se înrudea și el cu Basarabi tindea la ceva mai mult chiar; să devie împăratul orientului, încorporând și Bulgaria cu vechiul Bizanț, ca unul ce socotea că strămoșii săi fuseseră împărați ai Bizanțului. Chiar sub Vodă-Ștyrbey se agitase ideea când cu războiul Crimeei din 1854; când Franța atunci ca și acum invocă iarăși principiul naționalităților și de care Italia a profitat aproape în întregime, iar noi pe jumătate, căci acele evenimente aduseră alegerea lui Cuza, ca domnitor al Moldovei și Țării-Românești numai.

Dacă însă domnitorii noștri în vechime au avut un gând comun, către aspirațiunile supreme ale țării și din toți aceștia; Basarabii au format quintesența acestor aspirațiuni. Trebuie să recunoaștem că meritul lor a fost cu atât mai mare căci nici continuitate la domnie nu aveau, nici domnie pe viață, ci totul nu era decât vremelnice.

Sistemul nostru de domnie în trecut era electiv —ereditar, adică principiul moștenirii era admis, dar candidatul la domnie trebuia să fie și ales, de multe ori s'a ales fratele său, sau unul dintr'un neam străin. Acest principiu rezultă din toate chrisoavele vechi dela domnitorii noștri, din veacul al XIII-lea până în al XVII-lea.

Cel mai vechiu document care consemnează acest fapt e din 1393. În tratatul de alianță al țării Românești încheiat între Mircea I și Sultanul Bayazit I, la Nicopoli, unde în art. 4 vedem: «Domnul țerei să se aleagă de Mitropolit și boieri; în chrisovul lui Țepeș-Vodă se zice iarăși: «după moartea mea ori pe cineva va voi a'l alege Dumnezeu de a fi Domn al Țerei, fie din rodul inimei mele fie din rudele mele, fie chiar din păcate și din alt neam. Ori în Moldova dela Alexandru-cel-Bun, iar după viața mea pe cine îl va alege Dumnezeu Domn al țerei noastre moldovenști fie din copii noștrii, fie din neamul nostru, ba fie și din alt cine-va¹⁾. Sau în documentul lui Mihai-Viteazul din 1597, 30 Iunie către monastirea dintr'un lemn unde se exprimă precis:

«Domnii după obiceiul cel vechiu, nu vor veni prin moștenire, ci prin alegere, la tron, pe care'l va învrednici Dumnezeu prin alegerea celui mai vrednic, ori din rodul inimei mele, ori din rudețiile noastre ori din păcatele noastre, din alt neam»²⁾. Tot astfel și în documentul dela Matei Basarab din 1641, 11 Martie, către intimul său, Vornicul Hrizea³⁾. Așa că la un asemenea mare act chiar dacă evenimentele s'ar fi prezentat favorabil, totuși Domnul nu putea să facă nimic, căci intrigele ce mișunau în jurul lui, îl aduceau la detronare, la venirea altuia, și din altă ramură a familiei, sau din altă familie, și lucrul era deci a'l reîncepe.

Aceasta a ținut la noi până la noul regim al constituțiunii care a început în țară deodată cu dinastia străină la 1866. Căci cu toate că unele legiuiri scrise sau decrete ale Sultanilor prevedeau

1) Vezi în vol. IV Basarabii de B. P. Hașdeu p. CVIII. — CIX.

2) Doc. în arhiva statului pachetul 18 doc. 1.

3) Doc. în arhiva statului pachetul 42 doc. 14 al Mânăst. Radu-Vodă.

alegerea domnului pe viață sau pe un termen de șapte ani, însă nimeni nu s'a ținut de ele și tot obiceiurile cele vechi au domnit căci ce este obicei, de multe ori e mai tare decât legea.

În adevăr în constituție la Capitolul II, «Despre Rege» art. 82 citim: «Puterile constituționale ale Regelui sunt *ereditare* în linie coborâtoare directă și legitimă a Majestății Sale Regelui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen, din bărbat în bărbat prin ordinul de primogenitură și cu exclusiunea perpetuă a femeilor și coborâtorilor lor».

Art. 83. În lipsă de coborâtori în linie bărbătească ai M. S. Carol de Hohenzollern Sigmaringen succesiunea tronului se va cuveni celui mai în vârstă dintre frații săi sau coborâtorii acestora, după regulile statornicite în art. precedent. Dacă nici unul dintre frații săi sau coborâtorii lor nu s'ar mai găsi în viață sau ar declara mai dinainte că nu primesc tronul, atunci Regele va numi succesorul său dintr'o dinastie suverană din Europa cu primirea reprezentațiunei naționale dată în forma art. 84. Dacă nici una nici alta nu va avea loc, tronul este vacant.

Art. 84. La caz de vacanță a tronului ambele adunări întrunite întruna singură aleg un Rege dintr'o dinastie suverană din Europa occidentală.

Vedem deci că ideia predominantă în constituție a fost «*ereditatea*» spre a se pune odată capăt schimbărei de domni, care au adus perturbațiuni în țară și i-a cauzat atâta rău, în al doilea rând a fost că: ori cine să fie domn afară de un conațional, adică dinastie streină, aceasta pentru a pune odată capăt intrigilor care se știe cât au păgubit țara.

S'a păstrat însă și ideea elecțiunei, al doilea element din vechiul nostru așezământ, care apare când e vorba de a se numi Rege al țării, dintr'o dinastie

suverană din Europa ; căci în acest caz el va trebui ales de reprezentațiunea națională. Vedem deci înțeză generală, aceleași principii în constituție ca și în vechiul nostru așezământ, pentru moștenitorul tronului din : «rodul inimei mele, din rudele mele, s'au din păcate, și din alt neam, însă cum am spus cu aceste două mari principii : *ereditatea cu elecțiunea și dinastia străină*.

CAP. IV.

Dinastia națională a Hohenzollernilor.

De sigur că la 1393 Comitele Frederic de Zollern, descendintele margravilor de Suavia din veacul al IX-lea, care s'a luptat sub zidurile Nicopolei alături de Mircea I, n'ar fi crezut niciodată că întâmplarea va face ca peste țara aceasta, peste care domnea Mircea și pentru care venise și el să pue umărul, coborâtorii săi, după cinci secol, vor forma aci o dinastie. Coincidența istorică a făcut chiar ca, primul rege român, un Hohenzollern, Carol I, să realizeze independența definitivă a țării, scoțând-o de sub suzeranitatea Turciei. Căci dacă comitele Frederic de Zollern asistase poate la semnarea tractatului de alianță dela Nicopoli din 1393 dintre Mircea I și Sultanul Bayazit care a fost cel dintâiu tractat încheiat între noi și Turci și prin care țara începea să plătească tribut Turciei, și care erea de 3000 de bani poși de ai țării, sau 500 arginți pe an; acum după cinci secol, a fost dat ca tot un strănepot al său, să rupă definitiv acest lanț de robire, și tot peste Dunăre, și în împrejurimele Nicopolei; la Plevna, la Grivitza, la Opanez și la Smârdan.

Dar nu de mult un genealogist a stabilit chiar și o rudenie în secol, între Basarabii noștri și Hohenzollerni, și anume: cum o fică a lui Alexandru-Vodă Basarabă (1310—1363) s'a măritat cu Ioan Ștrașimir

Țar de Vidin ¹⁾, descendența prin femei din această căsătorie ajunge până la Anna de Baden care se mărită cu Carol I ²⁾ conte de Hohenzollern în 1537 din care în linie directă descinde M. S. Regele Carol I și fratele său A. S. R. Principele Leopold, tatăl M. S. Regelui Ferdinand I. Iată descendența *Basaraba Hohenzollern* prin femei, la tabelul aci alăturat. ³⁾

Poate chiar că «negru» (sable) din armele Hohenzollernilor, introduse în mijlocul Stemei țării noastre să fie o reamintire a armelor Basarabilor, dintr'un început, acel *Cap de Arap, cap negru* despre care am vorbit înainte.

Credem c'ar fi nemerit chiar dacă titulatura M. Sale Regelui, ar începe cu acel «Iō» pe care-l puneau toți Domnitorii noștri în vechime și care nu însemnează «Eu» cum au crezut mult timp, uni din cărturarii noștri; ci Iō prescurtat dela «Ioan» și pe care Domnitorii îl puneau ca reamintire și bun augur dela Ioan Assan, cel d'ntâiu împărat al Românilor, când cu imperiu Româno-Bulgar, din secolul al XII-lea, căci după cum s'a păstrat: «Cu mila lui Dumnezeu și voința poporului» tot astfel trebuia să se păstreze în titulatură și acel Iō, aceasta tot ca aspirațiune a Basarabilor către o viitoare împărăție a Românilor.

Dar dacă Basarabi au fost prima noastră dinastie, cu toate că am avut sistemul «electiv-ereditar» și care a domnit neîntrerupt cinci secole; ca Kenezi, Bani și Voevozi, și au fost însuși expresiunea naționalității noastre; și casa de Hohenzollern în persoana lui Carol I de Hohenzollern Sigmaringen și a descen-

1) Vezi în Mg. Et. «Bas» vol. 4 Hașdeu.

2) Vezi această, în Arhiva genealogică pe anul 1912 Iași-Cernăuți, p. 8 din raportul lui D-r. Otto Freicherr von Dügern profesor dela Universitatea din Cernăuți; după lucrarea lui Frantz Jaffe: Die Bischöfliche Kloster-Kirche zu Curtea de Argesch in Rümänien.

La Anexă—, Anul I. No. 2—3 de sub direcția Cavalerului S. de Zotta.

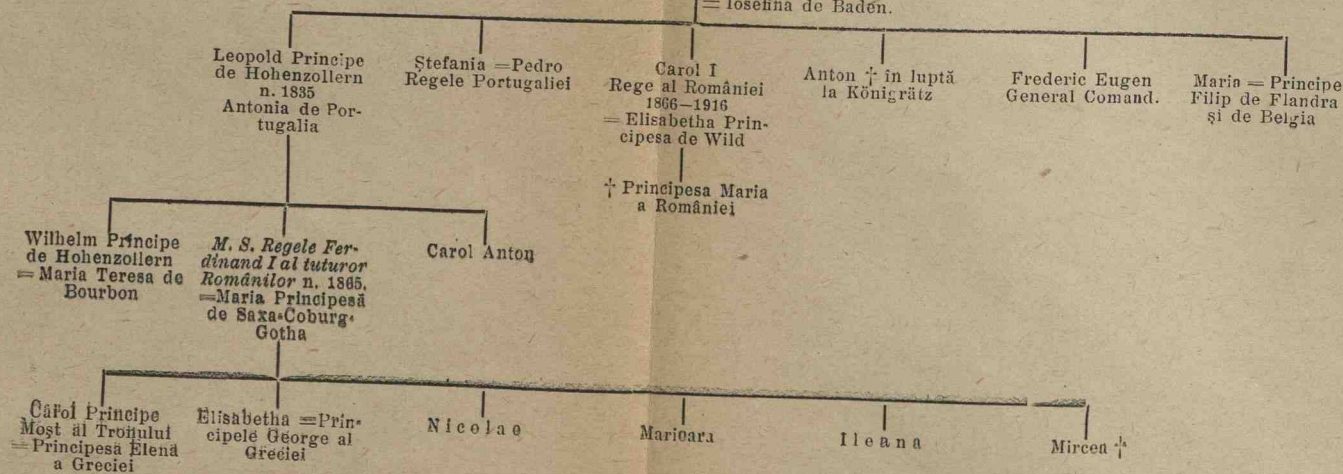
3) Din genealogia familiei Hohenzollern.

TABELUL GENEALOGIC AL DESCENDENȚEI Basaraba. — Hohenzollern — prin femei.

Alexandru BASARABA VOEVOOD 1310—1363.

- 1) = Marghita (grecă ortodoxă) (Kiajna).
2) = Clara (Catholică).

- × O fifica = Ion Strașimir Țar de Vidin (Bulgar)
- × Dorothea = Ștefan Tverko Regele Bosniei 1382. 2)
- × Ecatherina = Herman Conte de Cilli.
- × Barbara = Sigismund Impărat și Rege al Ungariei și Boemiei.
- × Elisabetha = Albrecht II Impărat și rege al Ungariei și Boemiei
- × Elisabetha = Casimir IV rege al Poloniei.
- × Sofia = Frederic Marchiz de Brandenburg Ansbach.
- × Elisabetha = Ernest Marchiz de Baden. — Durlach.
- × Anna = Carol I Conte de *Hohenzollern* (1537).
- × Carl III de H. Sigmaringen. 1606.
- × Iohann Principe al Imperiului 1638.
- × Meinrad I Principe 1681.
- × Maximilian I de Sigmaringen. 1659.
- × Meinrad II 1715.
- × Iosef Frederich 1769.
- × Karl Frederic 1795.
- × Anton Alois Principe Suveran 1803—1831.
- × Karl Anton Frederich 1848—1853.
- × Carol Anton 1811—1835. Principe de Hohenzollern — Sigmaringen.
Burggrav de Nurenberg Conte etc.
= Iosefina de Baden.

2) Vezi Hașdeu vol. IV. Mg. Et. Röm.

dentei sale, proclamată ca dinastie a Românilor prin plebiscit la 66 și consacrată astfel, prin Constituție a devenit și ea, a doua dinastie națională a noastră.

Carol I, venit ca principe tânăr aci, prima-i grijă i-a fost ca să ridice jugul vasalității de pe gâtul țării peste care fusese chemat să domnească, și astfel când momentul prielnic se prezentă, trase sabia și eliberă țara odată pentru totdeauna. Apoi în tot timpul cât a domnit, putem spune c'a prefăcut-o complet, în toate ramurile activității. Sub dânsul s'a organizat armata, căile ferate, învățământul, instituțiunile financiare, economice și industriale ale țării, artele, literele și științele, în fine tot ce se cere într'o țară și la un popor civilizat. Gândul lui însă cel mare, a cărui realizare chiar dacă îl întrevedea poate prin alte prisme, era tot spre unirea generală a tuturor Românilor, căci nu trebuie să uităm că sub dânsul, prin politica lui externă cumpătată, ajutat de sigur și de bărbați mari politici, s'au întreținut instituțiunile culturale românești de peste munți și peste Dunăre. Școlile de peste munți subvenționate încă de Constantin Vodă Brâncoveanu ca și cele din Macedonia, primeau regulat subvenții dela statul român, acest act a contribuit să întreție conștiința națională românească «să ție focul sacru aprins» după expresiunea lui Eliade.

Cine nu'și reamintește azi când vedem visul cel mare realizat, cum la sărbătorirea celor 40 de ani de domnie a sa; nu a ținut el ca să strângă mâna Bucovinenilor, Basarabenilor și Transivănenilor, și cum acest lucru s'a efectuat, căci toți aceștia venind la Sinaia, la castelul Peleş, într'un moment de expansiune au strigat: Trăiască Regele tuturor Românilor.

Dar dacă sub domnia Regelui Carol s'a plămădit dinastia, ca ea să devie națională, sub domnia nepotului său de frate, a M. S. Regelui Ferdinand I,

ea s'a încoronat definitiv cu stema întregului românismu. Regele Ferdinand s'a suit pe tron în zile de grea cumpănă, pe când întreaga Europă se găsea în flăcări și România era înconjurată de toate părțile de băteaa tunului și amenințată și de vecinul din dreapta ca și de cel din stânga. Când momentul cel mare sosi, cel mai mare din istoria neamului, Regele fu pus întradevăr la o grea încercare, erea vorba ca un om să se decidă, fiind deoparte: familia și sângele lui, chiar fratele lui, și de altă parte, poporul peste care domnește, cu aspirațiunile sale. El însă alese fără șovăire, și într'un mod admirabil înțeleșese, că un principe când domnește într'o țară care este de altă gintă decât a lui și care la un moment dat evenimentele o aruncă în partea opusă a țării sale de origine, el trebuie să urmeze poporul peste care domnește, chiar cu rizicul de a trage sabia contra familiei sale. Regele Ferdinand a fost mare și viteaz, a tras sabia lui Mihai-Viteazu ca să meargă la Alba-Iulia și la Șelimbreg și mai departe ca acesta chiar, s'a oprit dincolo de zidurile Buda-Pestei, și astfel la Alba-Iulia unde Mihai o clipă a concretizat aspirațiunile unui neam, el astăzi revine ca acum toate inimile românești să ducă la nemurire pe cel mai mare Rege al tuturor Românilor. Regele Ferdinand s'a învins el, pe el însuși, el a înăbușit poate vocea misterioasă a strămoșilor săi; dar a făcut ca în El să domine, vocea strămoșilor noștri!

Nu orice om, nu orice fire, se poate decide ușor la un asemenea lucru, trebuie o fire tare, cu o mare virtute, și care să aibă o conștiință vie, a datoriei sale ca să aleagă fără șovăire și murmur. Și astfel, după cele mai mari suferințe și privațiuni, după aproape doi ani de calvar, după ce a fost martor la întregul cortegiu de nenorociri ale unui războiu cumplit, năvălire în țară a inamicului,

retragere, devastări, boli, foamete, incendii, dar numai pentru că a avut credință și earăși credință, ca și buni noștri Domni din vechime, eată că a sosit ziua în care soarele i s'a arătat earăși strălucitor și-a realizat aceea-ce Români nu mai văzuseră dela Mihai-Viteazu. El este negreșit, Basarabul nostru de astăzi cel mai autentic, pentru că întrupează aspirațiunile cele mai sacre ale neamului românesc și pentru că nici un Basarab nu ar fi putut să le realizeze mai bine și mai frumos ca El.

Acea-ce sub marele împărat Traian, coloniștii romani, strămoșii noștri văzuseră, aceia strănepoții lor văd astăzi după două mii de ani, earăși vechea Dacie Traiană. Dacă am spus în introducerea lucrării de față că două conștiințe s'au întâlnit în capitolul cel mare din istoria unui neam, am greșit! Căci nu a fost numai conștiința lui Mihai-Viteazu și a Regelui Ferdinand, ci trebuie să adăugăm și pe aceia inițială, a împăratului Traian. Așa dar: Traian, Mihai-Viteazu și Regele Ferdinand, formează trilogia cea mai frumoasă a naționalității noastre! Când prin școli generațiunile au învățat că Mihai-Viteazu a intrat în Alba-Iulia, și a bătut pe Unguri, la Gurăslău și Șelimberg, cine ar mai fi crezut vre-odată că acest act, din istoria noastră se va mai repeta? Că după trei secoli și mai bine, un domnitor al Românilor va ajunge până acolo, *va merge la Turda, va trece Thisa*, și în cele din urmă va intra cu armatele sale și în Buda-Pestha.

În Buda și Pestha aceia a sfântului Ștefan, în Ardealul Bethlenilor și Bathoreștilor cu care de atâtea ori și-au măsurat săbiile, Basarabii de altă dată, pe câmpiile Transilvaniei și ale Munteniei! Din acest moment, negreșit că regele Ferdinand a devenit «Regele național»; și a pecetluit aci la gurile Dunărei, dinastia Hohenzollernilor cu renumele

de «națională». Dar pe când El, cu oștirile sale în afară, săvârșea așa de mari fapte, înăuntru dădea țăranilor ostași, din pământurile sale, pentru ca de sus să înceapă pilda, și M. S. Regina scria în istorie, numele unei mari Regine, alinând durerile eroilor de prin spitalele satelor, orașelor și câmpurilor de luptă.

Oamenilor mari le este dat ca atunci când vin evenimentele peste ei, să știe să se slujească de ele și cel puțin să le desvelească caracterele, căci aminteri, comoara ar fi stat ascunsă, și cine știe dacă toți ar fi putut să cunoască vre-o dată pe Regele lor?

Și acuma că aceste pietre scumpe au revenit la diadema românească: Bucovina, Basarabia, Transilvania, Banatul, Dobrogea și Maramureșul, și că visul cel mare al românismului a devenit realitate, iar nu a rămas numai vers de poet, să ne întrebăm:

O! unde sunteți voi: poeți, oratori, artiști și cărturari ai generațiilor trecute, care o viață întreagă a-ți cântat unirea cea mare a tuturor Românilor?

Unde sunteți voi, Andrei Mureșiani, Gheorghe Lazări, Lauriani, Barnuții, Samoil Mikul, Gheorghe Șinkai; Aaron, și Ilarian, Mețianu și Andrei Șaguna? unde mai sunteți și voi Kemény, Kendeffi, Corvini, Banffi, Mailați, și toți acei români maghiarizați care în decursul veacurilor v'a-ți pierdut naționalitatea română, de a-ți format aristocrația maghiară?

Cei d'întâi, ca să vedeți că scrisul și glasul vostru nu a fost zadarnic, iar cei de al doilea, cum strănepoții voștri, s'au reîntors iarăși la naționalitatea lor de origine!

Acest proces însă, cel mai mare pe care a putut să-l aibă vre-odată un popor, eată-l, c'a fost câștigat, Domnia Regelui Ferdinand, desigur că va rămâne cea mai mare din istoria noastră națională, pentru că în timpul ei, au revenit la patria mună, toate teritoriile românești.

Domnia Regelui Ferdinand se poate spune că a întrunit virtutea și norocul, căci trebuie să ai și virtute și noroc ca să isbutești să realizezi un plan așa de măreț. Noi, aceștia de azi, sub ochii cărora s'au petrecut aceste fapte nu ne putem da bine socoteala de măreția lor. Timpul trecând însă, și cu cât se vor scurge generațiunile, cu atât oameni care au săvârșit aceste fapte vor apare mai mari. Negreșit că Mihai-Viteazu, Banul Manta, Radu Calomfirescu, Mihalcea și Buzeștii au fost oameni mari, dar cu cât șirul anilor s'au scurs și se vor scurge ei vor apare din ce în ce și mai mari.

Tot astfel și generațiunilor viitoare, numele M. S. Regelui Ferdinand I, va apare în istorie, din ce în ce mai mare și mai strălucit cât și al sfetnicilor și generalilor săi. Căci dacă alături de Domn, ca prim sfetnic al lui Mihai, era Banul Miha cea, care l'a sfătuit să intre în Ardeal și să treacă munții căci își i-a răspunderea situației, și i a zis «haide Măria-Ta, să faci unitatea națională și să-ți rămână numele nemuritor!

Tot astfel și primul sfetnic al M. S. Regelui Ferdinand I., d. Ioan I. C. Brătianu i-a spus: haide Sire, treci munți cu armatele să faci unirea cea mare a tuturor Românilor și să-ți rămână numele nemuritor. Cât și numele generalilor, Grigorescu, Dragalina, Praporgescu, Poetaș, Pressan, Averescu, Christescu, Moșoiu, Holban, Mărdărescu, Cihoski, etc., care ca și Banul Manta, Radu Calomfirescu și Buzești au comandat tot cu atâta știință, curagiu și virtute, armatele, și pentru un același scop. Gurăslăul, Șelimbergul și Alba-Iulia dela 1599, vor avea o pagină comună în istorie cu Șelimbergul, Alba-Iulia, Oituzul, Mărăști, Mărășești, Răzoarele și Thisa din 1916—1918. Dar la această mare faptă au fost alături de Rege și celelalte partide din

politica țării, reprezentate prin Nicolae Filipescu și d. Take Ionescu, care s'au manifestat astfel și prin întruniri. Chiar din 1914, d. C. G. Dissescu în parlament, la un discurs la mesagiu, a propus intrarea României imediat în acțiune și încheiere de tractat cu aliații.

Dacă însă în viitorul îndepărtat faptele acestora vor apare din ce în ce mai mari, până atunci, noi ceștia de azi, suntem datori să cinstim aceste mari fapte, și să le pecetluim printr'un mare monument care să vorbească generațiunilor viitoare. Un mare arc de triumf sau o columnă, în imitația columnei lui Trajan, unde în bas-reliefuri să se arate toate războaiele acestea pentru încheierea românismului.

Iar pe morții cei mari, să le ducem cenușa într'un Pantheon al națiunii și să le ridicăm monumente. Noi între noi să trăim mai uniți și cu mai multă bunătate, să nu considerăm pe adversarii politici, ca vrășmași — căci vrășmaș nu e decât străinul din afară, — ci numai ca adversari, să ascultăm părerile și dela uni și dela alți, cu bunăvoință, — iar nu cu răutate, și să ne zicem în tot momentul în fiecare clipă —, că cu toți fiind Români, nu putem avea decât un singur scop comun; întărirea patriei. Acuma că providența a voit ca mărirea țării să se facă aproape integral în limitele ei naturale, ar fi o nelegiuire ca prin certurile noastre interne să împiedicăm consolidarea ei, și să facem jocul inamicilor noștri din afară.

Nu știm dacă subiectul acestei lucrări a corespuns la felul cum a fost tratat în lucrarea de față; dar totuși credem că am făcut un mic început, lăsând locul altor pene mai iscusite să'l trateze în opere mai complete și mai valoroase.

SCRIERI DE ACELAȘI AUTOR

LUCRARI TIPARITE

- Originele Ministerului Public și rolul său în dreptul român* București 1898.
- Grecii în Țara Românească cu o privire asupra stărei culturale până la 1717.* (Cu o prefață de gr. g. Tocilescu membru al Acad. Române). Lucrare de 1058 pag. în un vol. în 8-a București 1930 Recensionată în Analele Academiei Române seria II vol. XXII 1900—1901—pag. 339 cu un raport elogios de V. A. Urechiă. Recensionată și în «La Roumanie intellectuelle contemporaine de Leo Claretie. Paris 1912 pag. 66; și în Dictionnaire des écrivains du Monde latin, de Conte Angelo de Gubernatis. Florența 1902.
- Considerațiuni asupra evoluțiunii dreptului penal în raport cu sistemul nostru penitenciar.* Lucrare în un Vol. în 8-a. București 1903 cumpărată de Ministerul de Justiție de sub Eugeniu Stătescu pentru penitenciare.
- Aga Constantin Bălăceanu și Politica Țării Românești în veacul al XVII cu imperiul germano-austriac (Sfântul imperiu).* cu 2 stampe. București 1904 (Ținută și în conferință la soc. ist. română. *Lucruri văzute* (Campania din 1913) București 1914.
- Iarăși Grecii și Românii* (cu o prefață de d. C. G. Dissescu) București 1905. (Tipărită cu ocaziunea atrocităților Antarților în Macedonia, recensionată și în gazeta Transilvaniei No. 166/1905.
- Portretele lui Mihai Viteazu* (făcute de contemporanii săi cu 11 stampe, heliogravuri, București 1907. 1 Vol. în 8-a. Lucrare recensionată în Analele Academiei Române de Gr. G. Tocilescu cu un raport elogios vol III pe anul 1907.
- Partidele politice în Țara Românească până la 1848.* Buc. 1908 (Ținută și în conferință la Atheneu). Lucrare menționată elogios de marele istoric A. D. Xenopol în «Istoria partidelor politice» a sa, apărută ulterior lucrării mele.

Lucrări terminate în manuscris

- Clasele privilegiate și meritul personal în trecut la Români.*
Starea Socială și economică în trecut la Români.
Originele Statului Român și ale Banatului Oltenesc.
O pagină asupra evenimentelor dela 1854.
Originele dreptului român și obiceiul pământului la noi.
Puterea armată la Români.
Istoria revoluțiilor române de la 1616—1848, pentru vechiul regat, și dela 1400 pentru Ardeal.
Relațiunile Românilor cu Sărbii din timpurile cele mai vechi până în zilele noastre.

Broșuri politice apărute

- Take Ionescu* Viața, activitatea, omul și opera București 1908.
Partidul Conservator-democrat (o pagină de drept public și evolu-
tine politică) București 1910.
Convorbiri Politice Revistă periodică fondată de mine apărută pe-
anii 1910—1911.
România între Austria și Rusia 1914.

Articole apărute răsleț

- Condițiunea străinilor în Țara Românească în vremurile vechi*
(în noua Revistă Română 1902).
Răsbunare și ursită din timpul domniilor grecești (în Revista Arta-
și literară 1902).
Rolul Procurorului (Revistă Judiciară 1903).
Importanța educațiunei femeii, (idem 1903).
Comitetele Filip de Flandra în istoria României (ziarul Ade-
vărul 1905).
Românii în muzeul arsenalului din Viena (Adevărul 1905).
B. P. Hășdeu (Panegiric) (Adevărul 1905).
Prologuri sociale de la 1848 (Adevărul 1907).
Les droits historiques des Roumains de Macedoine (ziarul La
Roumanie cu o scrisoare de Petre Grădișteanu ca răspuns. 1905).
Jubileul latin de 1800 al Românilor. (Viața literară 1906).
Egoismul de clasă și haina face pe om. (ziarul Ordinea 1909).
La gènèse du Parti Cons.-Democr. La Roumanie studiu în III ar-
ticole 1910).
Jean Lahovary la banchetul literațiilor Franței (Ordinea 1909).
Cometa de la Târgoviște pe Valea Voivozilor (Ordinea 1910).
Austria între România și Ungaria. (Ordinea 1910).
Epilogul lui 24 Ianuarie (Revista «Democrația dela Craiova 1911).
Partid de Idei (ziarul Acțiunea. 1910).
Legitimitatea part. cons. democr. (Revista democrația de la 1910)
Aromânii și P. P. Carp. (Acțiunea 1910).
L'aurèole politique du jardin de Blandouzie (La Roumanie 1908).
Jubileul Băsarabiei. (Dimineața 1912).
Un grand procès politique (La Roumanie, studiu în 3 numere 1909).
Seful de Partid (Acțiunea 1909).
Politică de Cazaci (Acțiunea 1909).
Haina lui Arvinte (Epoca 1914).
Stema Țarei. Izbânda 1921).

VERIFICAT
2017

Prețul Lei 7,50